

Zinātnes Vēstnesis

LATVIJAS ZINĀTNIKU SAVIENĪBAS LAIKRAKSTS

Nr. 10(38) 1992. gada septembris

Cena 1 rublis

DAŽAS DOMAS PAR ZINĀTNIKU PIEDALĪŠANOS VALSTS PROBLĒMU RISINĀŠANĀ

Šis gads iezīmējas ar Latvijas Zinātnieku savienības aktīvu iesaistīšanos problēmu risināšanā. «Svētīgs darbs,» — kā raksta V. Valts.

Sākotnēji LZS līderu seminārā izteiktie vēlējumi zinātniekiem izstrādāt aktuālo likumprojektu sarakstu šā laikā izvērtās plašā darbības laukā, ko paplašināja Savienības veiksmīgi noorganizētā zinātnieku tikšanās ar Ministru Padomes Priekšsēdētāju, diskusija par nekustamo īpašumu privatizāciju Rīgā.

Par valstiski nozīmīgāko LZS pasākumu veidojas R. Vitkovska vadībā izstrādājamā alternatīvā Latvijas Republikas tautsaimniecības atveseļošanas programma.

Programma tiek veidota ar sistēmas pieeju, kompleksa. Programma droši vien gūs ievērību ar savu efektivitāti un būs veikams apliecinājums zinātnieku potenciālajām iespējām — no neprofesionāļiem veidots kolektīvs var radīt jēdzīgāku programmu valsts virzībai nekā daudzskaitlīgi ierēdņu štati ministrijās.

Tomēr ar šo pasākumu zinātnieku iespējas piedalīties tautsaimniecības problēmu risināšanā izmantotas mazā mērā, jo programmas izstrādē 10 darba grupās vajadzīgi tikai pa 3—5 zinātnieki, tāpat mazāk nekā 0,05% no zinātnieku kopskaita. Gribu izteikt dažus priekšlikumus par darbības virzieniem, kuros LZS varētu līdzēt Latvijai.

Pirmām kārtām, kolektīvu, kas veic tik vajadzīgu darbu — tautsaimniecības programmas izstrādāšanu ar rīcības plānu tuvākajiem gadiem, lietderīgi pārveidot «smadzeņu centrā», kas darbojas dinamiskā instrumenta — tautsaimniecības politikas nepārtrauktai daudzvariantu regulēšanai atbilstoši situācijas izmaiņām. Kā atsevišķa šādas politikas sastāvdaļa jāveido prognozējamais bloks, kas gatavo dažādus scenārijus. Kopā ar prognožu bloku varētu apvienot informāciju par izstrāžu stāvokli katrā nozarē. Jo ne velti tautietis no ASV Siliņš raksta: «Latvijas galvenā problēma ir nezinašana.»

Otrkārt, zinātnieki varētu sīkāk izstrādāt atsevišķus projektus un «uzņemt pilnu atbildību par to rezultātiem» — kā to vēlējas premjers I. Godmanis. Tādi projekti varētu būt ļoti dažādi. Minēšu tikai divus: 1) «Atomelektrostacijas būve Latvijā» — tās plusi, mīnusi, vietas izvēle, AES tips, būvuzņēmējs, izmaksas termiņi; 2) «Rīgas atveseļošana, samazinot tajā darba vietu skaitu» — kā izmainīt dzīvokļu un transporta problēmu, celtniecības apjomi, apgāde, ekoloģija. Kādus uzņēmumus lietderīgi slēgt, ko pārvietot uz perifēriju, kā samazināt ierēdniecību.

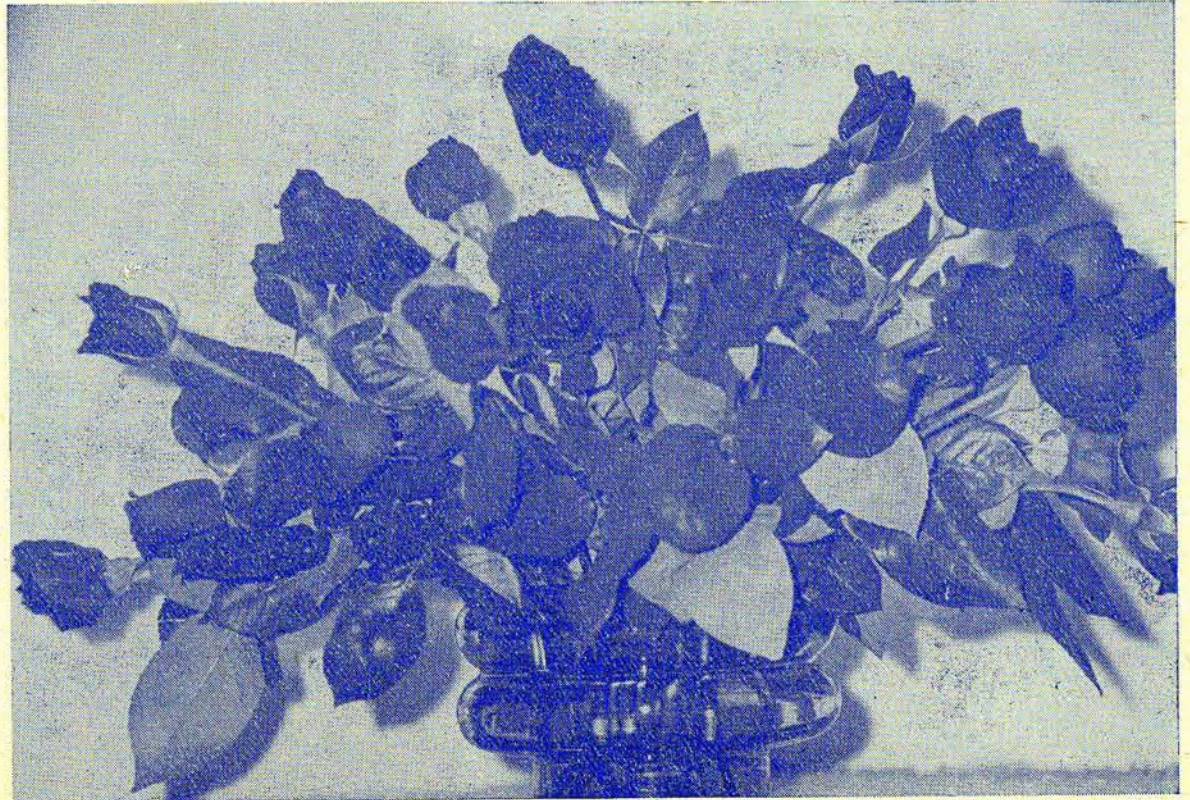
Treškārt, neievērots paliek I. Godmaņa aicinājums līdzēt Valdības un pašvaldības institūciju komplektēšanā ar intelektuāliem kadriem. Grēks ir šajā jomā nepalīdzēt valdībai, turklāt žēlojoties, ka zinātnē vairāk nekā citās nozarēs draud bezdarbs. Manuprāt, šo virzienu LZS var organizēt piesardzīgi. Daļai zinātnieku, kas mēģinātu jaunu darba jomu, jāatstāj «atkāpšanās ceļš», t. i., uzsākot darbu amatu apvienošanas veidā vai uz noteiktu laiku. LZS kopā ar MP varētu rīkot kvalifikācijas kursus, kuros interesenti no zinātnieku vidus arī varētu pārliecināties par savu interešu atbilstību citam darbības veidam.

Ceturtkārt, vajadzētu realizēt dzīvīgu ideju par «neatkarīgo ekspertīzi». Zinātnieku neatkarīgai ekspertīzei der pakļaut ne tikai dažādas tehniskos projektus, bet arī likumprojektus, ministriju instrukcijas un svarīgākās pavēles. Ekspertīze uzlabos ne tikai attiecīgo dokumentu kvalitāti, bet izmainīs ierēdņu pieeju dokumentu gatavošanai, kura visbiežāk ir gaužām pavirša.

Piektkārt, derīgi «neatkarīgo ekspertīzi» izdarīt zinātniekiem savās mājās — cik efektīvas ir no valsts līdzekļiem finansētās izstrādes, vai zinātnisko organizāciju struktūras ir optimālas. Šajā virzienā daudz darīts, izveidojot Latvijas Zinātnes padomi un ieviešot grantu sistēmu. Tomēr fakts, ka iniciatīvas darbā veidojamā tautsaimniecības attīstības programmā neizmanto nevienu no zinātnes plānotajām izstrādēm, liek šaubīties par to atbilstību devīzei «Zinātne — Tēvzemei».

To, ka sabiedriski zinātniskās domas kontrole par šiem jautājumiem ir vāja, liecina kaut vai spēles ar akadēmiju un universitāšu nosaukumiem un ar jaunu zinātņu akadēmiju veidošanu.

A. ČALĪTIS,
Dr. h. lauks., LZS biedrs

LAUKSAIMNIECĪBA ZINĀTNIKU SKATĪJUMĀ

Latvijas Lauksaimniecības universitātē jūlija sākumā notika starptautiska konference «Izmāņas laukos un sociāli ekonomisko problēmu risināšanas ceļi».

Sai tematikai veltītās konferences kļuva jau tradicionālas. Kopš 1972. gada tās notikušas vienpadsmit reizes. Ja agrāk konferencēs piedalījās tikai bij. PSRS republiku pārstāvji, tad tagad — arī rietumvalstu zinātnieki. 1990. gadā konferencē bija ieradusies zinātnieki no Čehoslovākijas, Ungārijas un Ķīnas, šogad — no Francijas, Vācijas un Zviedrijas.

Konference galveno vērību veltīja šobrīd aktuāliem Latvijas lauku sociālekonomiskās attīstības jautājumiem: privatizācijas procesa norise, uzņēmējdarbības formu veidošanās. Tika analizēti zemes pirkšanas un pārdošanas nosacījumi, cena, lauku sociālās infrastruktūras finansēšana, stāvokļa uzlabošanas iespējas, kooperācijas attīstība jaunajos lauku apdzīvotajos rajos, kā arī pašvaldību loma jauno ražošanas struktūru veidošanā. Zinātnieki vērtēja arī pašvaldību lomu pagastu sociālajā attīstībā, lauku atbilstību pret privatizāciju, stāvokļa uzlabošanu un individuālo lauksaimniecību sadarbības

iespējas, ģimenes un sievietes perspektīves laukos, bezdarba parādīšanos.

Konferencē uzstājās Latvijas Lauksaimniecības ministrs D. Gēģers, kādreizējais lauksaimniecības ministrs, tagad Krievijas LZA akadēmiķis A. Nikonovs, Eiropas kopienu pārstāvis un pašreiz lauksaimniecības ministra padomnieks J. Abels, Eiropas lauku sociologu asociācijas prezidents A. Bodensadts, Zviedrijas lauksaimniecības nacionālās padomes pārstāve B. Viberga, LVU rektors V. Strīķis, profesori B. Rivža, V. Kozlinskis, E. Grinovskis, docents O. Joksts, A. Vedļa, M. Krūzmētra, J. Kaktiņš u. c.

Konference apliecināja, ka laukos gan Latvijā un Krievijā, gan Zviedrijā un Vācijā ir daudz līdzīgu problēmu. Tai pašā laikā tika apspūta Eiropas klasiskā fergus modeļa piemērotība Latvijai. Daļa zinātnieku uzskatīja, ka jāņem vērā pašreizējās lauksaimniecības attīstības konkrētais stāvoklis republikā.

Konferencē izskanēja bažas par nelabvēlīgo situāciju postsociālisma valstī lauksaimniecībā un vajadzīgam iespējām nodrošināt iedzīvotājus ar pārtiku.

Zinātnieki vienotās, ka nepieciešams padziļināt sociālekonomiskos pētījumus par laukos

notiekošajam pārmaiņām. Šim nolūkam jāizveido kopēja programma.

Konferences dalībnieki aicināja Eiropas lauku sociologu asociāciju (ESRS) vairāk pievērsties starptautiskajiem lauku attīstības pētījumiem. Tika ierosināts ESRS:

— uzņemt Latvijas agrosociologus Eiropas asociācijā un izveidot ESRS Latvijas nodaļu;

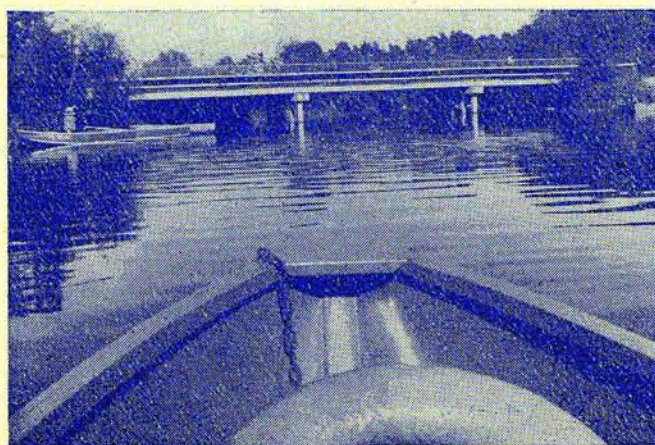
— ņemot vērā Latvijas uzkrāto zinātnisko informāciju un zinātnieku potenciālu uz Latvijas Lauksaimniecības universitātes bāzes organizēt Eiropas valstu (ieskaitot Baltijas reģionu un bijušās PSRS Eiropas daļu) jauno agrosociologu vasaras skolu;

— Baltijas un Austrumeiropas valstīs par informācijas apmaiņas centru izvēlēties asociācijas Latvijas nodaļu.

Nemot vērā analizēto problēmu aktualitāti, ieteikts konferences materiālus publicēt. Ar konferencē izteiktajām atziņām paredzēts iepazīstināt attiecīgo valstu valdības.

Pēc konferences notika Latvijas agrosociologu sanāksme, kas nodibināja Eiropas lauku sociologu asociācijas Latvijas nodaļu. Nodaļas vadība uzticēta LLU profesorei, ekonomisko zinātņu doktorei Baibai Rivžai.

S. KRŪZMĒTRA

LASĪTĀJU ĒRTĪBĀM

Latvijas Zinātņu akadēmijas Fundamentālajā bibliotēkā izveidota specializēta datu bāze. Šim nolūkam ir izmantoti pasaules jaunākie katalogi, grāmatas, žurnāli, laikraksti, referāti.

Zinātniekiem, augstskolu mācītspēkiem, dažādu nozaru speciālistiem ir iespējas iegūt informāciju par jaunākajiem sasniegumiem ķīmijā, bioloģijā, ekonomikā u. c.

Fundamentālā bibliotēka var izveidot vispārējās lietošanas

abonentu stacijas, organizēt komunikācijas informatīvo tīklu izmantošanu.

Konsultācijas par lokālo datu bāzi var iegūt Skolas ielā 3 (Misiņa bibliotēkā). Tiem, kas vēlas darboties līdzī jaunajā pasaulē, jāpiesakās Informācijas tehnoloģijas nodaļā (vadītājs Ivars Indāns) pa tālr. 289608 vai bibliotēkas administrācijā (direktors E. Karnītis) pa tālr. 226828.

O. MARTINSONS

